

ЎЗБЕКИСТОНДА «ЯШИЛ МОЛИЯ» ТИЗИМИНИ ЙЎЛГА ҚЎЙИШ ВА ТАКОМИЛЛАШТИРИШ ЙЎНАЛИШЛАРИ

К. Н. Рахимова

Декан ўринбосари, ФарДУ «Илмий ишлар ва инновациялар бўйича»

О. Турсунов

ФарДУ ўқитувчи

Р. Б. Мирзаев

ФарДУ ўқитувчиси

М. К. Ахмадалиева

ФарДУ ўқитувчи

Кодиров Азаматжон

Талабаси, ФарДУ иқтисодиёт йўналиши

ARTICLE INFO.

Калит сўзлар: Яшил Молия.

Аннотация

"Барқарор ривожланиш" атамаси - биринчи марта Норвегиянинг собиқ Бош вазири Гарлем Брундтланд томонидан 1987 йилда Атроф-муҳит ва ривожланиш бўйича Жаҳон комиссиясининг ҳисоботида киритилган - кўп ҳаракатлар ёки сабабларни оқлаш учун йиллар давомида ишлатилган ва нотўғри ишлатилган.

<http://www.gospodarkainnowacje.pl/> © 2022 LWAB.

Ушбу ҳисобот контекстида барқарорлик "келажакнинг ўз эҳтиёжларини қондириш қобилиятига путур этказмасдан ҳозирги кун эҳтиёжларини қондирадиган ривожланиш" деб таърифланади. Бу тушунча олижаноб ва атроф-муҳитга ва келажак авлодга ғамхўрлик қилишига қарамай, ҳар хил одамлар учун турли хил маъноларни англатади. Баъзилар учун бу атроф-муҳит муаммоларидан кўпроқ хабардорликни назарда тутса, бошқалари учун бу иқтисодий ва давлат сиёсатининг мувофиқлаштирилган, уюштирилган ва тизимли баҳоловчи назариясини англатади. Барқарорлик бўйича кўплаб интеллектуал мунозаралар жамиятнинг иқтисодий ўсиш ва ривожланиш жараёнида табиий капитал (яшил ҳудудлар, қазиб олинган ёқилғи ва ўрмонлар) ва техноген капитал (бинолар ва бошқа инфратузилмалар) ўртасидаги ўрнини босишга руҳсат беришидан келиб чиқади. Бошқалар эса барқарорликни инсон таракқиёти, фаровонлик ва даромадларнинг ўсиши орқали ўлчаш ҳаракатларидан хурсанд бўлишади. Атроф-муҳитни бошқаришнинг кўп қисми учун аниқ йўналишлардан бири техноген ифлосланишни жамият учун мақбул даражага камайтириш орқали атроф-муҳит сифатига эришишдир.

Умуман олганда, барқарорлик ноаниқ, аммо жозибадор тушунча бўлиб, муҳим асосий тамойилга

эга ва ҳар қандай фаолият учун асосий саволни беради: "Буфаолият давом этиши мумкинми?"»

Барқарорлик бўйича кўплаб ишлар мавжуд, уларнинг аксарияти глобалбарқарорлик, шунингдек, Ғарб дунёсидаги барқарорлик билан боғлиқ. Аксинча, кўпгина Осиё давлатлари ҳали ҳам кучли, аммо барқарор бўлмаган иқтисодий ўсишга устувор аҳамият беришмоқда. Ушбу ривожланаётган Осиё давлатларининг аксарияти иқтисодий жиҳатдан ривожланган дунёдан анча орқада. Бу мамлакатларнинг баъзилари қашшоқлик чўнтақларини бошдан кечирмоқда, санитария ва таълим каби соҳаларда ҳозирги эҳтиёжларини қондириш учун кураш. Кўриниб турибдики, кучли иқтисодий ўсиш такомиллаштириш учун энг муҳим бўлиб қолмоқда Осиёнинг кўплаб минтақаларида турмуш даражаси, лекин биз ўсиш табиий муҳит ва одамлар саломатлигига ўз харажатларини олиб келишини эътибордан четда қолдира олмаймиз. Шундай қилиб, ўсишнинг ҳақиқий муваффақияти "барқарор ривожланиш" га эришилганлиги ва Осиё мамлакатлари иқтисодий ўсиш ва атроф-муҳитни муҳофаза қилишнинг эгизак мақсадларини мувозанатлаштира олишига боғлиқ.

Барқарор ривожланиш бўйича МРВ туркуми барқарорликка оид бир қатор саволларни қуйидаги тарзда ўрганади ва текширади, ҳар бир китоб маълум бир мавзуга бағишланган.

Глобал қазиб олинмаган ёқилғидан фойдаланишнинг ҳозирги траекториясини ҳисобга олган ҳолда, сайёрамиз ҳароратининг прогноз қилинаётган ўсиши озик- овқат ишлаб чиқариш, инсон саломатлиги ва биологик хилма-хиллик учун ҳалокатли бўлади. Дарҳақиқат, дунёнинг кўп жойларида бу жамоаларнинг омон қолишига таҳдид солади. Ҳукуматлар аллақачон глобал исини 2 даражадан паст даражада ушлаб туришга келишиб олишган, аммо ҳали ҳам кам углеродли энергия тизиминияратиш бўйича қатой чоралар кўришмаган.

Дунё яшил энергия тизимларига катта инвестициялар ва кўмирда ишлайдиган электр станцияларини босқичма-босқич тўхтатишга муҳтож. Бундан ташқари, ички ёнув двигателли транспорт воситаларини кескин қисқартириш билан бирга электр транспорт воситаларига катта инвестициялар керак.

Бироқ, яшил энергия лойиҳалари ва энергия самарадорлигига янги инвестициялар секинлашди. Хусусий сектор яшил лойиҳаларга етарлича қизиқиш билдирмаяпти, чунки уларнинг юқори хатарлари ва қазиб олинмаган ёқилғи лойиҳалари билан солиштирганда даромад даражаси паст.

Бу Барқарор Ривожланиш Мақсадларига (БРМ) эришиш яшил лойиҳалар учун янги молиявий схемаларни яратишни талаб қилишини англатади. "Яшил молия" муваффақият қозониши учун ҳукуматлар хусусий инвесторларни уларга сармоя киритишга рағбатлантириш мақсадида яшил лойиҳаларнинг даромадлилик ставкаларини ошириш сиёсатини жорий этишлари керак.

2017 йилда қайта тикланадиган энергия ва энергия самарадорлигига глобал инвестициялар 3 фоизга камайди ва унинг янада секинлашиши хавфи мавжуд. Шубҳасиз, қазиб олинмаган ёқилғилар ҳали ҳам энергия инвестицияларида устунликқилади. Бу энергия хавфсизлиги, иқлим ва тоза ҳаво мақсадларига эришиш учун зарур бўлган яшил энергиянинг кенгайишига таҳдид солиши мумкин. Бир қатор ривожланган ва ривожланаётган иқтисодлар ҳали ҳам кўмирни кўллаб-қувватловчи энергия сиёсатига амал қилмоқда. Янги кўмир ёқилғисидан ишлайдиган электр станцияларда ҳосил бўладиган кўшимча CO₂ бошқа давлатлар эмиссиясини камайтиришдан кўра кўпроқ нарсани йўқ қилиши мумкин. Молия инфратузилма лойиҳаларини, шу жумладан энергетика лойиҳаларини ривожлантиришнинг двигателидир. Умуман олганда, молия институтлари асосан ушбу янги технологиялар билан боғлиқ хавфлар ва уларнинг нисбатан пастроқ даромадлилик даражаси туфайли яшил лойиҳаларга эмас, балки қазиб олинмаган ёқилғи лойиҳаларига кўпроқ қизиқиш билдирмоқда. Агар биз Барқарор ривожланиш мақсадларига (СДГс) эришишни режалаштирсак, яшил лойиҳалар учун янги файл очишимиз ва молиялаштиришни кенгайтиришимиз керак. Яшил облигациялар, яшил банклар, углерод бозори воситалари, фискал сиёсат, яшил марказий банк, финтех, жамиятга асосланган яшил фондлар ва

бошқалар каби янги молиявий воситалар ва янги сиёсатлар орқали атроф- муҳитга фойда келтирадиган инвестициялар. Ушбу воситалар "яшил молия" деб номланади.

Жаҳон иқтисодиёти, йўлдаги барча катта зарбаларга қарамай, йиллик жами 3-4% ўсишни таъминламоқда, бу эса ҳар бир авлод ишлаб чиқаришни икки баробарга оширишга олиб келади. Шунга қарамай, глобал иқтисодиёт икки асосий маънода барқарор ўсишни таъминламаяпти. Дунёнинг кўп жойларида ўсиш бойлар фойдасигачуқур ўгирилди; ва борҲар чораклик ҳисоботлар ёки 2 йиллик сайлов даврларига кўра эмас, балки бир асрлик вақт миқёсида кўриб чиқилса, атроф- муҳит учун ҳалокатли - ҳақиқатан ҳам ҳаёт учун хавфли. Иқлим ўзгариши энг катта экологик таҳдиддир (гарчи ягона эмас). Глобал қазиб олинadиган ёкилғидан фойдаланишнинг ҳозирги траекториясини ҳисобга оладиган бўлсак, сайёрадаги ҳарорат саноатдан олдинги даражадан 4 С дан 6 С гача кўтарилиши мумкин, бу озик-овқат ишлаб чиқариш, инсон саломатлиги ва биологик хилма-хиллик учун ҳалокатли бўлади; ҳақиқатан ҳам, дунёнинг кўп жойларида бу жамоаларнинг омон қолишига таҳдид солар эди. Ҳукуматлар глобал исишни 2 даражадан паст даражада ушлаб туришга рози бўлишди, аммо ҳали қарор қабул қилишмадикам углеродли энергия тизимини яратишга қаратилган ҳаракатлар (Сачс анд Ду Тоит 2015). Иқлим ўзгариши ва глобал исиш, асосан, иссиқхона газлари (ИГ) чиқиндилари туфайли келиб чиқадиган "қайтиб бўлмайдиган нукта" дан ташқарида, ҳукумат аралашуви ва Барқарор Ривожланиш Мақсадлари (СДГс) ва Иқлим бўйича Париж келишуви ҳукуматларга раҳбарлик қилади.

Бугунги кунда жаҳон иқтисодиётидаги катта умидсизлик - бу инвестициялар даражасининг пастлиги. 2008 йилги глобал молиявий инқирозгача бўлган йилларда юқори даромадли мамлакатларда ўсиш уй-жой ва шахсий истеомолга сарфланган харажатлар ҳисобига туртки бўлди. Инқироз бошланганда, ҳар иккала турдаги харажатлар кескин камайди ва бўшашмаслиги керак бўлган инвестициялар ҳеч қачон амалга ошмади. Бу ўзгариши керак. Инқироздан сўнг, дунёнинг йирик марказий банклари фоиз ставкаларини пасайтириш орқали харажатлар ва бандликни тиклашга ҳаракат қилишди. сестратегия маълум даражада ишлади. Капитал бозорларини ликвидлик билан тўлдириш ва бозор фоиз ставкаларини пасайтириш орқали сиёсатчилар сармоядорларни капитал ўсиши орқали молиявий бойлик яратадиган акция ва облигациялар нархларини оширишга ундадилар. Шунга қарамай, бу сиёсат мавжуд чегараларига етди ва инкор этиб бўлмайдиган харажатларни қўйди. Фоиз ставкалари нол ёки ундан паст бўлса, инвесторлар жуда спекулятив мақсадларда қарз оладилар. Натижада, инвестицияларнинг умумий сифати пасайиб, левераге кўтарилди. Марказий банклар ниҳоят кредитни кучайтирганда, активлар нархининг сезиларли даражада пасайиши реал хавфи мавжуд (Сачс 2016).

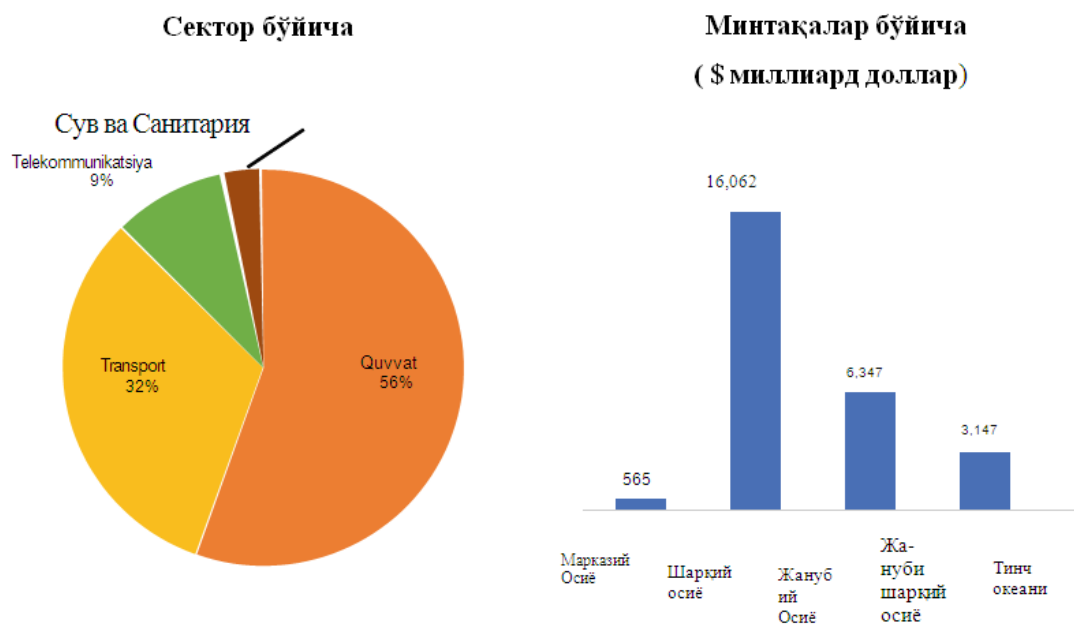
Бироқ, пул-кредит сиёсати ўз чегараларига олиб келинганлиги сабабли, этишмаётган нарса узоқ муддатли инвестициялар ва инфратузилмани молиялаштириш, айниқса яшил энергия лойиҳаларида кўпайди. Аксарият мамлакатларда, айниқса ривожланаётган мамлакатларда давлат сектори бу катта сармоявий бўшлиқни қоплай олмайди; бошқа томондан эса хусусий сектор етарлича қизиқиш билдирмаяпти. Хусусий сектор инфратузилма лойиҳаларини, шу жумладан яшил энергия лойиҳаларини узоқ муддатли молиялаштиришга киришдан манфаатдор эмаслигининг асосий сабаби даромаднинг пастлиги ва улар билан боғлиқ рисклардир (Ёшино ва Тагизода-Ҳесарий 2018: 335–357).

Юқорида айтиб ўтилган шароитларда, агар биз СДГга эришишни режалаштираётган бўлсак, биз янги молиявий воситалар орқали экологик манфаатларни таъминлайдиган инвестицияларни молиялаштиришни кенгайтиришимиз керак. ва янги сиёсатлар, масалан, яшил облигациялар, яшил банклар, углерод бозори воситалари, фискал сиёсат, яшил марказий банк, финтех, жамиятга асосланган яшил фондлар ва бошқалар "яшил молия" деб номланади. Шу билан бирга, бундай стратегия олдида учта муаммо бор: тўғри лойиҳаларни аниқлаш, давлат ва хусусий секторни (ва кўпинча бир нечта мамлакатларни) қамраб оладиган мураккаб режаларни ишлаб чиқиш ва молиялаштиришни тизимлаштириш. Муваффақиятга эришиш учун ҳукуматлар самарали узоқ

муддатли режалаштириш, бюджетлаштириш ва лойиҳаларни амалга ошириш қобилиятига эга бўлиши керак.

Дунё яшил энергия тизимларига катта сармоя киритишга ва янги кўмир электр стансияларини қуришни тўхтатишга муҳтож. Бундан ташқари, электр транспорт воситаларига (ва илғор аккумуляторларга) катта инвестициялар, шунингдек, ички ёнув двигателли транспорт воситаларини кескин қисқартириш керак. Айниқса, ривожланаётган дунё ҳам бунга муҳтож тез ўсиб бораётган шаҳарлардаги сув ва канализация лойиҳаларига катта сармоя киритиш, шу билан бирга, кам даромадли мамлакатлар, хусусан, соғлиқни сақлаш ва таълим тизимларини кенгайтиришлари керак.

Ривожланаётган дунёда инфратузилмага инвестицияларга энг катта талаб ривожланаётган Осиёда. Ривожланаётган Осиё 2016 йилдан 2030 йилгача 26 триллион доллар ёки йилига 1,7 триллион доллар сармоя киритиши керак бўлади, агар минтақа ўсиш суроатини сақлаб қолиш, қашшоқликни йўқ қилиш ва иқлим ўзгаришига жавоб бериш (иқлимга мослаштирилган ҳисоб). Иқлим ўзгаришини юмшатиш ва мослашиш харажатларисиз 22,6 триллион доллар керак бўлади ёки йилига 1,5 триллион доллар (асосий ҳисоб). 2016–2030 йиллар давомида иқлимга мослаштирилган инвестиция эҳтиёжларининг 14,7 триллион доллари электр энергиясига, 8,4 триллион доллари эса транспортга тўғри келади. Телекоммуникацияга инвестициялар 2,3 триллион долларни ташкил этади, сув ва канализация харажатлари бу даврда 800 миллиард долларни ташкил этади. 1-расмда 2016 йилдан 2030 йилгача бўлган даврда сектор ва минтақалар бўйича иқлимга мослаштирилган тахминий инфратузилма эҳтиёжлари кўрсатилган.

1-расм. Ривожланаётган Осиё ва Тинч океани минтақасида сектор ва минтақалар бўйича иқлимга мослаштирилган инфратузилмага инвестицияларга бўлган эҳтиёж (2016–2030).¹

Ривожланаётган Осиё электр энергиясини ишлаб чиқаришда асосан кўмирга таянади. Жаҳон банкининг “Жаҳон тараққиёт кўрсаткичлари” маълумотлар базасидан олинган статистик маълумотларга кўра, 2013 йилда минтақадаги электр энергиясининг 66 фоизи кўмир электр

¹ (Фоиз ва 2015-йилда миллиард доллар Нархлар). (Манба: ОТБ (2017) маълумотлари асосида муаллифлартомонидан тайёрланган. Изоҳ: Осиё ва Тинч океани минтақаси ОТБнинг 45 та ривожланаётган а’зо давлатларини билдиради. *Покистон ва Афғонистон Жанубий Осиёга киритилган. Иқлим ўзгаришига мослаштирилган рақамлар иқлимни юмшатиш ва иқлимга қарши кураш харажатларини ўз ичига олади, лекин киритмангбошқа мослашиш харажатлари, айниқса денгиз сатҳининг кўтарилиши билан боғлиқ).

стансияларида ишлаб чиқарилган бўлса, Осиёдан ташқари ривожланаётган мамлакатларда бу кўрсаткич 14 фоизга, Иқтисодий ҳамкорлик ва тараққиёт ташкилотида эса 32 фоизга тенг. (ОЭСД) мамлакатлари. Минтақадаги йирик иқтисодиётлар Хитой Халқ Республикаси (75%), Ҳиндистон (73%), Индонезия (51%), Корея Республикаси (41%) ва Малайзия (39%) каби юқори фоизларнинг аксариятини тушунтиради. Бу жиддий маҳаллий ва глобал экологик муаммоларни келтириб чиқаради.

Баъзи давлатлар чоралар кўрган бўлсада, эмиссияларни камайтириш ва қайта тикланадиган энергияга (РЭ) ўтиш орқали энергия секторини янада яшил қилиш учун қисқа ва ўрта муддатли истиқболда катта инвестициялар керак бўлади (ОТБ 2017).

Осиё ва бошқа минтақаларда бундай дастурларни молиялаштиришга ёрдам бериш учун Жаҳон банки, Осиё тараққиёт банки ва Африка тараққиёт банки каби кўп томонлама ривожланиш банклари паст фоиз ставкалари остида капитал бозорларидан анча узоқ муддатли қарзларни жалб қилишлари керак. Кейин улар ушбу маблағларни ҳукуматлар ва давлат-хусусий инвестиция субектларига қарз беришлари керак.

Барқарор ривожланиш шунчаки истак ва шиор эмас; у глобал яшил ўсиш ва юқори бандлик учун ягона реал йўлни таклиф этади. Унга муносиб эътибор ва инвестицияларни бериш вақти келди.

Фойдаланилган адабиётлар:

1. Raximova, Q. N. Q. (2022). THE SOCIO-ECONOMIC NEED FOR GROWING THE IMPORTANCE OF GREEN BUSINESS. *Scientific progress*, 3 (2), 880-885.
2. Mirzaev Ravshanjon Burxonovich (2022). THE IMPORTANCE OF BASIC MATERIALS AND TECHNOLOGICAL LOSSES IN INCREASING ECONOMIC EFFICIENCY IN THE FORMATION OF COST. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3 (1), 727-732.
3. Mirzaev R. B., & Yuldashev, X. A. (2022). EFFECT OF CONSUMER REQUIREMENTS ON THE PRODUCTION COST OF AUTOMOBILE WINDOWS. *Scientific progress*, 3 (2), 1173-1178
4. Mirzaev Ravshanjan Burkhonovich. Fergana State University, Part-time studies Department Lecturer of the Department of Social-Humanitarian Sciences. Akhmadaliyeva Mokhigul Kadirovna Fergana State University, Part-time studies Department Lecturer of the Department of Social-Humanitarian Sciences IMPROVEMENT OF ORGANIZATIONAL ECONOMIC IMPACT OF PRODUCT COST REDUCTION ON THE BASIS OF COST-EFFECTIVE USE OF RESOURCES
5. Мирзаев, Р. Б., & Юлдашев, Х. А. (2022). АВТОМОБИЛ ОЙНАЛАРИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШДА ИСТЕЪМОЛЧИ ТАЛАБЛАРИНИ ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАННАРХИГА ТАЪСИРИ. *Scientific progress*, 3(2), 1173-1178
6. BENEFITS OF HOUSEHOLD APPLIANCES IN THE PROTECTION OF THE ENVIRONMENT AND WATER RESOURCES MO Baltabaeva, DA Kadirova *Thematics Journal of Economics*, India 8, 2-5, 2022
7. The need to provide the priority of spiritual and educational processes in the modern education system
8. Рахимова, Қ. Н. Қ. (2022). Яшил бизнес аҳамиятининг ортиб боришининг ижтимоий-иқтисодий зарурати. *Scientific progress*, 3(2), 880-885.
9. Rakhimova, K. (2022). SOCIO-ECONOMIC NECESSITY OF INCREASING THE IMPORTANCE OF GREEN BUSINESS. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(4), 1034-1037.

10. Akhmadaliyeva, M. (2022). REFORMS OF THE REPUBLIC OF UZBEKISTAN IN THE DEVELOPMENT OF FAMILY SMALL BUSINESS AND PRIVATE ENTREPRENEURSHIP IN OUR COUNTRY. *Gospodarka i Innowacje.*, 22, 439-442.
11. Махсудов, Ш. С. (2022). ЭРКИН ИҚТИСОДИЙ ЗОНАЛАРНИНГ МАМЛАКАТ ИҚТИСОДИЁТИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДАГИ ЎРНИ. *Scientific progress*, 3(4), 159-166.
12. Абдусаматов, Д. А., & Рахимов, Н. Р. (2021). Технологические Особенности Изготовления Афф-Пленок И Приборных Структур На Их Основе.
13. Рахимов, Н. Р., & Абдусаматов, Д. А. (2021). Определение Природы Возникновения Аномального Фотонапряжения И Разработка Оптрона На Их Основе.
14. Shahbazova, G., & Alisher, U. (2022). THE IMPORTANCE OF WATER HARDENING OF PRESCHOOL CHILDREN. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876*, 16(3), 41-45.
15. Matluba, M. (2022). The Role of Effective Use of Information Technologies in Teaching Natural Sciences. *International Journal of Culture and Modernity*, 14, 82-85.
16. Асракулов, А. С. (2020). Эконометрическое исследование тенденций трудовой занятости населения в Узбекистане. *Наука сегодня: проблемы и перспективы развития [Текст]: ма*, 43.
17. Асракулов, А. (2019). Неформальная занятость и анализ факторов, влияющих на неформальную занятость в Узбекистане. *Региональная экономика: теория и практика*, 17(12), 471.
18. Asrakulov, A. S. (2020). Multi-Factor Modeling and Forecasting of Employment Indicators in the National Labor Market of Uzbekistan. *The American Journal of Management and Economics Innovations*, 2(12), 27-47.
19. Asrakulov, A. S. (2017). Some aspects of development of the labor market of the Republic of Uzbekistan. In *Актуальные проблемы социально-гуманитарных наук* (pp. 39-42).
20. Асракулов, А. (2020). Пандемия шароитида аҳоли бандлигига таъсир этувчи омилларнинг бандлик кўрсаткичларига таъсирини бошқариш жараёнларини моделлаштириш. Молия ва банк иши электрон илмий журнали, (2), 218-224.
21. Асракулов, А. С., Ханкелдиева, Г. Ш., Муминова, Э. А., & Мирзаев, А. Т. (2020). Эконометрическое исследование занятости в Узбекистане: изменения и перспективы.
22. Асракулов, А. С. (2020). Некоторые аспекты методологии определения неформальной занятости в Узбекистане и определения её границ. Финансово-правовые и инновационные аспекты инвестирования экономики региона, 698-704.
23. Асракулов, А. С., & Адхамов, М. (2020). Эконометрические исследования тенденций занятости в Узбекистане. Актуальные вопросы развития современного общества, экономики и профессионального образования, 7-11.
24. Асракулов, А. (2019). Бандлик моделларини тадқиқ этишга концептуал ёндашувлар. *Biznes Expert*, (142), 10.
25. Асракулов, А. (2020). Ўзбекистонда аҳоли бандлигидаги тенденцияларнинг эконометрик тадқиқи. Иқтисодиёт ва таълим, (5), 86-89.
26. Асракулов, А. (2020). Норасмий бандликка концептуал ёндашувлар ва унинг Ўзбекистон меҳнат бозоридаги даражаси. *Biznes Expert*, (145), 1.
27. Асракулов, А. С. (2020). Эконометрическое исследование тенденций трудовой занятости населения в Узбекистане. *Наука сегодня: проблемы и перспективы развития [Текст]: ма*, 43.

28. Мамаюсупова, М. С. (2021). Факторный анализ и моделирование процессов управления занятости населения. In Наука сегодня: реальность и перспективы (pp. 94-96).
29. Асракулов, А. С. (2020). Эконометрическое исследование тенденций трудовой занятости населения в Узбекистане. Наука сегодня: проблемы и перспективы развития [Текст]: ма, 43.
30. Isakov, M., & Холматов, Б. А. (2020). ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ТЕЖАМКОРЛИККА ТАЪСИРИ. Архив научных исследований, 2(1).
31. Холматов, Б. А. (2018). Исаков Мусахон Юсупджанович.
32. Kholmatov, B. A. (2020). Development Of The Saving Factor In The Agriculture Of Uzbekistan. The American Journal of Management and Economics Innovations, (12), 23.
33. Холматов, Б. А. (2019). Қишлоқ хўжалигида тежамкорлик омилини ривожлантириш бўйича турли даражадаги чора-тадбирларни ўзаро мувофиқлаштириш. Архив научных исследований.
34. Холматов, Б. А. (2019). Қишлоқ хўжалигида тежамкорлик омилини ривожлантириш бўйича турли даражадаги чора-тадбирларни ўзаро мувофиқлаштириш. Архив научных исследований.
35. Arzimatov, B., & Kholmatov, B. (2021). SMALL BUSINESS AND ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT-A MAIN CRITERIA OF THE COUNTRY'S ECONOMIC GROWTH. Архивариус, 7(2 (56)), 60-62.
36. Холматов, Б. А., & Ахмадалиев, Д. Х. (2020). ОСОБЕННОСТИ ФИНАНСИРОВАНИЯ ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕГИОНАХ. In МИНТАҚА ИҚТИСОДИЁТИНИ ИНВЕСТИЦИЯЛАШНИНГ МОЛИЯВИЙ-ҲУҚУҚИЙ ВА ИННОВАЦИОН ЖИҲАТЛАРИ (pp. 232-237).
37. Yuldashev, D. T., Kholmatov, B. A., & Isakov, M. Y. (2020). FOREIGN EXPERIENCE OF FAMILY BUSINESS AND THE POSSIBILITIES OF THEIR IMPLEMENTATION ON THE PANDEMIC PERIOD. Economics and Innovative Technologies, 2020(6), 6.
38. Isakov, M., & Холматов, Б. А. (2020). ИШЛАБ ЧИҚАРИШ ТАШКИЛИЙ-ҲУҚУҚИЙ АСОСЛАРИНИ ЯНАДА ТАКОМИЛЛАШТИРИШНИНГ ТЕЖАМКОРЛИККА ТАЪСИРИ. Архив научных исследований, 2(1).
39. Холматов, Б. А., & Абдисаматов, Ш. А. (2019). НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ОРГАНИЗАЦИИ МАРКЕТИНГОВОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В СУБЪЕКТАХ МАЛОГО БИЗНЕСА И ЧАСТНОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА. In Теория и практика корпоративного менеджмента (pp. 133-136).